„ЗАСТАВА“ излази тринут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(*у сребру.*)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

# ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 нов. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже.“

БРОЈ 58. У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 17. (29.) МАЈА 1874. ГОДИНА IX.

## РАШИД-ПАША, И — МАРИНОВИЋ.

Разни и знаменити европски листови доносе вест, да је велики везир Авни-паша одбио жељу кнеза Србије Милана, да Турска уступи Србији Мали Зворник, и да је Рашид-паша, турски министар спољашњи послова дао оставку с тога, што је био заложио реч своју, да ће кнез Милан у Цариграду добити кључ Малог Зворника, а није исту искупити могао.

Било би голо нагађање, да ли Рашид-паша није у напред на се примио улогу жртве, коју ће поднети за цену, да кнеза Србије приволе на пут у Цариград, и на поклонење султану, особито кад се зна, да таке жртве политике у Турској обично премештајем на подобна масна званија, или везирством богатији вилајета награђене бивају; али толико се може за извесно узети, да је кнез Милан заиста заискао Мали Зворник, и по томе да је то, пошто је питање жељезничке свезе пре тога решено било, био једини, или бар главни мотив његовом путовању у Цариград, да пак жељени успех није постигнут.

Ми се у обште, и без обзира на Мали Зворник, нисмо могли опријатељити с путом кнеза Милана у Цариград, већ с тога, што то убија уздање још подјармљени српски, и други сродни источни племена у Србију, што то побија веру у саму вољу Србије, да хоће првом згодном приликом да изврши онај задатак на истоку, који јој је историја и предање, положај и племенски одношај, жеља околни племена, и сама потреба Србије у једнакој мери наменула, тако, да је већ и Европа почела се на то навикавати, и Србију сматрати за „Пијемонт српски“ на истоку.

Што се Малог Зворника тиче, ми га нисмо сматрали за предмет таке цене, за коју би и мању, а некамо ли онаку жртву учинити вредно било. Ако се није могло и неможе добити обичним дипломатским путем, и у име права, које Србија већ има, онда је могао остати отворено питање као за сваку, и прву прилику згодан повод, или „случај рата“ противу Турске. Ми смо и Ристићу замерали, што је то питање зашиљио, не у намери, да из њега сагради мост за прелаз у Велики Зворник, него само, као полугу као што се обично говори „утврђења престола“, у ствари пак свога утврђења.

Покушај није испао за руком. Србија је због тога узапћени данак морала платити Порти. Жаока је остала у срцу како Порте, тако и њој онда сасвим наклоњене Аустро-Угарске. Мали Зворник место да постане штит Ристићеве владавине, постаде копље, које непријатељска дипломација противу њега окрену и обори га.

Али каква је судбина владе и у већим државама, која неће, неможе, или не уме да се наслони на стуб напредка, слободе и задовољства народа, као да је така постала и судбина сваке таке владе и у Србији. Спољашњи ма и ситнији успеси, морају да од времена на време изпомогну, а нарочито, таки, који ако и немају стварне вредности, али ласкају и годе својељубљу, и поносу народа. Историја млоги ратова, или дипломатски маневра у томе има свога корена.

И Мариновићева дакле влада очевидно требаше за утврђење своје каквог спољашњег ефекта, и што Ристић немога постићи претњом и лупањем о кесу, место о балчак, то Мариновић покуша удворљивим путем, поклоњењем кнеза Србије султану.

Ми као што нисмо Мали Зворник држали за достојну цену поклоњења кнеза Србије падиши, тако би га и као уздарје пута држали за скупу, т. ј. срамотом одкупљену стечевину.

А шта болан, кад се кнез падиши, шта више и текијама дервиш-борилаца, где су кости гонилаца и мучилаца хришћански племена од толико векова, поклонио, па се као уздарје тражени, при том и обећани Мали Зворник ни добио није?

Ни је ли онда срамоти, и понижењу придошла и руга српском имену, српском народу, и Србији, коју је кнез Милан представљао?

Мариновић ваља да ову ствар узме са свог гледишта. Он је добитак Малог Зворника, и са тиме скопчаног знака и залоге „благоволења“ порте, и дипломације, сматрао за таку цену, за таку стечевину, за коју је вредно било метути репутацију, достојанство имена српског пред светом, и симпатије околни хришћански народа на коцку.

Кад је сад тако изигран, и народ постиђен, шта му као човеку, који се ако не на осећаје народа, и своји суплеменика, а оно без сумње на дипломатске појмове о части обзире, остаје да чини?

Ено показао му је Рашид-Паша, који је било као обманилац, било као обманућен, дао оставку, да у истини, или по форми очува репутацију своју, а и турског имена пред светом.

Веровати ћемо, да пут у Цариград није била намештена мрежа или замка за компромитовање владаоца пред светом и народом, али то ћемо онда још више веровати, ако Мариновићева влада оставком својом искаје народу, земљи и кнезу проузроковану грдну моралну штету, гријоту и срамоту.

Мариновић као посљедник Таљеранове школе врло ће добро знати, да је у политици погрешка више него грех, да је она: злочин.

Тијер је шеврдао, балансовао, па се спотакао и — пао.

Бројљ је пошао натрашке, конзервативним путем, те се и он спотакао, и — пао.

Бројљ је отишао за Тијером.

Не хотећи сравњивати српске државнике са француским, ипак начин заглађења политичне кривице подобан је, и — Мариновић ваља да иде за Ристићем.

Морална одговорност министра око кнеза Милана тим је већа пред светом и народом, што је кнез млађи, и у годинама, да само ласкавци и удворице могу казати или трубити, да је он у стању, така важна државна дела, њину успешност и њине посљедице сам оценити, и у напред прорачунати. Но и онде, где су владаоци кадри сами за државна дела одговарати, ипак кад се грдна, наиме морална погрешка учини, не само у уставним, него и у самим абсолутним, самовласним државама, министри штитом своје оставке одбију одговорност од владаоца.

Ако пак српско министарство то не учини, онда је на кнезу, да он своје учини; а ако и он не даде одпуст министарству Мариновића, онда ће морална одговорност остати и на њему, тим више, што ако га године и заклањају од одговорности за предвиђење какви државни корака, и њини посљедица, то су оне најприкладније за осећање већ искушени посљедица, и увреда, јер млада срца најосетљивија су за повреду части, и поноса како људског тако и племенског.

Ми учинисмо своју не само публицистичну, него и племенску дужност и то објективно, и без оне раздражености и жестине, коју су у Србину „текије дервиш-борилаца“, и посљедице јим изазвати кадре.

Остало остављамо части владе, достојанству кнеза, и поносу народа у Србији.

---

## „УГ. ЛОЈД“ О НАШЕМ КОНГРЕСУ.

„Уг. Лојд“ од 15. (27.) маја доноси чланак под насловом „сазив српског црквеног конгреса,“ у ком се наводе, а у нечем и разбијају оне исте сумње, што смо ји ми поводом, сазива конгреса изразили. Сравњивајући садањи сазив са оним од год. 1872. налази писац ту разлику, да је пре конгрес сазван без позива на IX. чл. 1868. и да је онда речено, да ће конгрес „евентуално“, т. ј. „може бити“ бавити се и са решењем други ствари, што би дакле зависило било од милости владе. „Поред свег посве лојалног карактера овог конгреског сазива вели „Уг. Лојд“ ипак неоскудевају поједине потешкоће, и жаленья (Bedauren), које отворено на видик изнети, може бити само у корист ствари, јер је у добро схваћеном интересу српске цркве и државе, да се једанпут постигне давно жељено споразумлење, и повољно решење размирице.“

Као прву од ти потешкоћа, и сумња наводи он придев, да се избор митрополита предузме „по дојакошњем начину“ како нов начин избора није потврђен, неостаје друго, вели „У. Л. него да се бира по *дојакошњем начину*, ако се — додаје сам „У. Л.“ овај обдржати *може. Алије баш то сумња да се може*, вели „У. Л.“ Досад су три сталежа свакі за себе уписивали своја вота на табаке, ови се сравњивали, па се онда покушавало, до већине или до једногласности доћи. „У. Л.“ вели, да је овај начин писмено утврђен год. 1748. што нама није познато, па би зато желили, да нам то покажу они, који су близу државни, или народни архива. Но овај начин, додаје сам „У. Л.“ не слаже се више са садањим стањем ствари; конгрес се сазива по изборном реду од год. 1870. У овом пак нема говора о „провинцијалним“ и „граничарским“ депутирцима. Зато се неможе предузети избор по трима сталежним разредима, тим мање, што је знатан део крајине разрешен — а ми додајемо, што је *сва крајина* разрешена, јер је и хрватско-славонска крајина изгубила свој војничко-граничарски карактер, и већ се може за „провинцијалисану“ сматрати, само што је у прелазном стању, и није још спојена.

Друга је брига, вели „У. Л.“ што се каже, да ће се избор предузети у присутству кр. комесара. „У. Л.“ наводи, како избор никад није предузиман у присутству кр. комесара. То може, вели „У. Л.“ само тај смисао имати, да ће комесар у обште на конгресу присутан бити.

Израз „по дојакошњем начину“ неможе значити вели „У. Л.“ да ће влада искати једногласност избора, коју клирикална странка тражи. Није могуће да је намера владе, да обнови злогласну пољску саборску установу. „Уг. Лојд“ је и противу тога, да влада кр. комесару даје упутство, да „информише“ посланике о томе, који су кандидати влади по вољи. Исто тако је и противу „шпанског“ церемонијала, који као што „У. Л“. сад сам признаје, *иштв од слободног човека понижујуће постиђење* (demüthigende Erniedrigung), што се год. 1872 захтевало, и чим се конгресу заиста нога подметнула.

„У. Лојд“ очекује, да ће влада и избором комесара посведочати добру вољу. Знатна би се пречага уклонила, вели „У. Л.“ кад би се влада одважила, да Ђ. Величанству на потврђење поднесе оно *место саборског елабората, где установљава начин избора митрополита*, као што се то збило и са изборним и школским штатутом, те би се битне потешкоће сумње и препреке због значења „дојакошњег начина“ маом уклониле, и сам изборни посао олакшао.

Овако „У. Л.“ А шта смо ми у главном казали? И у чему се разликујемо у горњим стварима? Једино у том, што нас „Уг. Л.“ назива „народним фанатицима“. То му одбијамо на д ру. А што се тога тиче какве ће посланике народ српски поверења свог удостојити, то је ствар, о којој није нужно да „У. Л.“ *себи разбија главу нашег народа.*

---

## ПРЕГЛЕД НОВИНА.

**„Frankfurter Zeitung“** веле о путовању кнеза Милана у Цариград ово:

„Празним рукама и врло незадовољан враћа се српски кнез Милан из Цариграда. Обасуше га на Босфору одликовањем само с тога, што хтедоше да му тиме осладе безуспешност путовања му. Милан је путовао у Цариград да изради, да се Србији уступи мали окрајак са тврђавом Зворником, ког народ тако жељно захтева; али тек што је споменуо тај предмет, одмах му упаде велики везир у реч и пресече му даљи говор с тим: да се сам султан лично противи том новом уступку вазалској држави, а у осталом може се Србија потпуно задовољити са оним што је досад постигла, са свезом своје жељезнице на турске, где је она хтела. Бадава је кнез српски указивао на то, да пораз који је њему спремљен у Цариграду може, повући најопасније последице и за њега и за Турску — Хусејин Авни-Паша остаде постојан при своме одлучном: „не“. Није неосновна брига, да неће у Србији самој она екстремно-народна странка, која гони на насилан раскид с Турском, опет на владу доћи. У савезу са кнезом Карлом I. чији је гост кнез Милан читаву недељу дана био, могао би он опстанку Турске и миру на на доњем Дунаву, великом опасношћу припретити“.

— **„Neue fr. Presse“**. пак пише о истом предмету ово:

„Турски министри знају врло добро, да тврђава (Зворник), од како су се услови ратовања битно изменули, сад само врло споредну стратегичку вредност има. Они у знају даље, да ако би Србија кадгод хтела ратом коракнути против порте, она врло лако може онај окрајак посести. Али се министри султанови *плаше од оног хрђавог утицаја, ког би таки уступак на становништво* (турско) *учинило, и охрабрење славенског становништва у европској Турској, које бы отуда следовало.* Они се најпосле опомињу како је страховито незадовољство код Турака изазвала у своје време предаја Београда. Велики везир сврх свега боји се и за самог себе, да своје име доведе у свезу са тим најновијим уступком. Он на име зна, да је томе противан и султан тако исто, као што су и све класе турског становништва у Цариграду као и у Босни. Он преза од одговорности за једну чињеницу, која би у извесном тренутку могла врло неповољне последице по његову личност за собом повући. Гроф Зичи, аустро-угарски посланик у Цариграду саветовао је Турцима да тако поступе, као да би бајаги Србија већ од пре тај уступак добила, и само се закаснило да се исти коначно у дело приведе, т. ј. да се Србији преда. Он мисли, да би то био начин, да се тешкоће одклоне. Немачки посланик Ајхман, предлагао је у своје време, да се тај окрајак неутралним прогласи. Порта пак налази, да таки изговори неби никога могли обманути, и у погледу на последице од којих се влада турска плаши, нити би се могла тим начином озбиљност нити замашај уступка тога ослабити. Ђенерал Игњатијев такође се умешао у ту ствар. Но из његових корака и из његовог говора јасно се види, да би он хтео, да недели ни са каквим другим упливом ту заслугу, да је принудио Турке на попустљивост.“

Дакле цариградска влада води и то још како, рачуна о *„осећају и јавном мнењу народа“* и на њега се наслања; у Београду пак као да се држи да је последња брига та: какав ће *„уплив на славенско становништво европске Турске“ имати један или други корак српске политике и српскога кнеза.* Раде ли тако „реални државници“?

**„Обзор“** који је од неког времена одабрао чудну тактику, да се умиљава мађ. влади устајући од времена на време против слободоумне народне српске странке у Угарској и њених појединих чланова на политичном и на црквено-народном пољу, — сада нам и нехотице сам пружа слику, која показује колико хрватској политици користи онако недостојно држање, ког се „Обзор“ придржава, јер мађарска влада поред све недостојне удворљивости његове не напушта ни према двојној краљевини свога политичног правца, — *помађаривања.*

Ево овде саопштавамо из „Обзора“ већи део од два чланка његова, којим се жали против *Мађаризације* у Хрватској, која је управ узрок што и српска народна слободоумна странка овде стоји на овом и оваком отпорном земљишту, а ниже доносимо и „окружницу“ која овакој жалби „Обзора“ за повод служи:

„Обзор“ вели:

„Има људи, који неопамети ни најгорче искуство; има народа, који никако неће да науче на изуст онога, толико јединственога правила: што нећеш да теби други чине, не чини ни ти другим.

И Мађари као да су подпуно заборавили на повод замршајем, који су уродили Баховим абсолутизмом, који не само да им је узкратио и заробио устав, него и наметнуо немачки језик. Свега овога и много тога другога Мађари више непамте; притегнув власт у своје руке они не само да притискују друге народности у Угарској, уваћајући свој језик у уреде, у школе, него раде реч и о том, како да и у хрватској *краљевини* освоје ма и чедно местанце језику, кога код нас редко ко разуме, за-њ нико немари, а оваким уваћањем само се подиже проти њему зловоља и мржња.

Министар Зичи одабра, како се то види из окружнице приобћене у бр. 112. „Обзора“, жељезнице и жељезничке уреде, те им намени задаћу, да шире у нашој домовини мађарски језик. Средство није баш тако лоше изабрано, али веома двојимо хоће ли успети. Жељезнице додуше завод су врло важан у народно-господарственом смислу, али досадање искуство могло би било г. грофа Зичија поучити, да није спретно за пропагатора ма какове народности, а најмање мађарске; та ваљда немисли племенити гроф, да ће се прометни свет учити мађарски, да узмогне обћити с каковим кондуктером, послужником или ма и са самим начедником које постаје жељезничке?

Оволико увиђавности ипак приписујемо г. министру Зичију.

Али ми видимо у најновијим његовим одредбама, односећих се на мађарски језик код жељезница, и очевидну штету. Угарској влади морала би бити најпреча задаћа настојати око тога, да жељезнице као заводи државни носе што већи *чист приход.* Ако икому, угарској влади мора до тога

много стојати, јер осим турске можда ниједној државној благајни није тај приход нужнији него ли угарској. Угарске жељезнице до сада нити са своје јефтиноће, нити точности нити необилују онима увјетима, што их путујућем и прометном свету пружају жељезнице н. пр. аустријске. Међу осталим и ово је један разлог, зашто се оне размерно и мање рабе, него ли би се иначе могле. Овому недостатку требало би чим пре доскочити, а то се даде намештајући напосе веште и окретне чиновнике, који имаду за то потребних својства, те су кадри свим захтевима подпуно задовољити. Везати намештење чиновника о знању мађарскога језика значи све ове пробитке бацити на коцку, управу жељезничку потиснути у назадак; мађарски народ тако је сиромашан на интелигенцији, да несмаже довољан број чиновника ни за ваљану управу или честито судство, а одкуда да смогне технички наображени људи, дорасли мучној служби жељезничкој?

Угарска би влада морала по нашем мњењу, управо у овом предмету у *властитом* интересу што либералније поступати, те гледати поглавито на вештину, а најмање на знање мађарскога језика, који је и онако не баш густо разсијан по самој Угарској, а преко њезини граница он је готово скроз непознат.

Ови назори имали би водити грофа Зичија. Па да их он следи, ми би можда ласније прегореди, опазив, да се местимице неврши точно слово закона. Но кад се жељезнице сматрају проводићем мађарштине у Хрватској, тада морамо држећ у руци §. 57. *угарско-хрватске нагоде* свечано просвједовати против толиком безобзирном *гажењу* законских установа, које насташе привољом угарскога и *хрватскога* народа, а потврђене су законитим краљем.

А у другом чланку истим поводом говори овако: Када би стали испитивати, којим је начином троједна краљевина лишена својих државних права у савезу с Угарском: нашли би извјестно, да је већином бивало усљед наше млитавости и наше недокучиве доброћудности. Угарска и њезино владајуће племе, Мађари, нити су заробили троједне краљевине нити су јој оружјем отели иједнога права; паче када су год силом изазвали силу, увек су били одбијени у своје границе. Хрвати су увек били на оружју јунаци.

После скрајне попустљивости год. 1790—1, када су наши отци велик део аутономнога положаја своје домовине жртвовали угарској заједници, Мађари су с овога земљишта, које јим би добровољно уступљено, стали подкапати не само државну автономију него и народност хрватску троједне краљевине, док нису били изновице силом сузбијени.

Творци нагоде од 1868 године хвалили су њезину врлину и родољубје своје величали тим, што су господарство хрватскога језика у целом обсегу наше домовиве и у свим државним пословима, били они автономни или заједнички, законом обезбедили и утврдили. И збиља §§. 56. и 57. чл. I. г. 1868. искључују мађарски и сваки други језик осим хрватскога у свим пословима аутономним и заједничким толиком јасноћом, да веће неможе бити у ни једном закону.

Па ипак?

Мађарска влада обикази вршење §. 57. служећи се оним правом, које јој §. 46. даје дозвољујући, да смије она и такове чиновнике, који нису синови домаћи, употребити за органе, у колико неби међу домаћим синовима нашла дотично струковне вештине. Но ова установа јасно одређује: а) да се имаду пре свега наместити домаћи синови код жељезница, пошта, брзојава; б) да средишња влада сме и иностранце употребити, у колико неби нашла доста вешти чиновника за ове струке међу домаћим синовима. Али и ови иностранци подпадају под установу §. 57. који без сваке изнимке гласи: „за органе заједничке владе установљује се такођер хрватски језик службеним језиком унутар. граница краљевина Далм., Хрв. и Славоније.“ Заједничка инди влада није властна наместити ни једнога чиновника, који незна хрватскога језика. Ако ли то чини, руши државоправни уговор између троједне краљевине и Угарске.

А сва троједна краљевина, сав хрватски народ, дужан је листом се дићи, на обрану својих народних и државних права, тим више, што је Угарска пристала на онај међународни уговор; он је пак њој у битним установама користнији него ли нашој домовини. Ако инди Угарска толико свестно чува она права, која јој даје нагода од 1868. године, обвезана је вршити и оне дужности, које јој тај закон намеће: не пак, улазећи на враташца, које си је створила, криомчарити своје тежње, вређајуће наше право и нашу свест народну.

Овому шовинизму мађарском дужни су стати на пут: наше заступство и наша влада.

Наш сабор дигао је свој глас већ два пута у последњем заседању; али није био тако сретан добити одговора од одговорнога бана, што је он учинио за обрану повређенога права и увређене народне свести. Не сумњамо, да ће наш сабор чим се састане, упитати бана, што је он учинио у том обзиру.

Али не само наш сабор, него и изасланици његови у заједнички сабор дужни су устати на ноге. Они су додуше очитовали вољу народа пред министром гр. Зичијем. Овај гледао је изасланике умирити; али иза тога издаје једну наредбу за другом, једно именовање за другим, којима се бије у лице §. 46. Хрвацки чиновници, који стоје на темељу закону, или су одпуштени или премештени или се од њи тражи повреда закона; а замењују се таковим органима, који немаду друге способности осим што знаду мађарски. С тога наши заступници у заједничком сабору били би дужни много одлучнијим корацима изаћи пред сам угарски сабор на обрану установа нагодбе које пријају Хрватској, а очевидно се и све то више вређају од министра комуникације.

Насиље имаду надаље сузбијати хрватски министар у Пешти и наш бан. Први је по §. 44. нагоде дужан и овлаштен заступати „интересе“ троједне краљевине у заједничком министарству; а ваљда гр. П. Пејачевић неће нам доказати, да интерес наше домовине захтева, да се хрватски језик и хрвацки чиновници истерају из уреда жељезничке управе у нашој домовини; или да интерес службе, промета и трговине изискује, да наш народ небуде у стању обћити с чиновници, који су код жељезнице, брзојава или поште намештени. Бан пако као глава земље, несме допустити, да се тако безочно вређају закони и да се границе нашега језика стешњавају. Бан имаде паче право захтевати од угарске заједничке владе да се заједнички органи, који се намештају у смислу заједничкога уговора, над којим и бан с једне стране бдије, ненамештају без његова знања. Ово је право бан Л. Раух умео вршити, дакако у своје сврхе.

Али не само заступници, не само влада, него и сва земља позвана је одбијати ову повреду закона заједничкога министарства. Како је сваки од нас властан захтевати, да заједнички органи у земљи уму хрватски, несме нитко служити се напрама њим другим језиком него хрватским. На жељезници, у брзојавном уреду сваки Хрват буди си свестан, да је у хрватској домовини, те захтевај од органа јавни, да и они поштују језик и народност хрватске државе, у којој живу.

Многи од Мађара сматрат ће ову изјаву нашу за дизање на одпор. И јест позив на одпор — али проти безакоњу, које није од нас пошло. Ако у ничем, а то у одбрани народности, могу нам они бити учитељи. А нам нетреба ширити своје народности на уштрб другој. Ми само своје браннимо; али бранити ће мо своје са свом узтрајности, коју нам улива пробуђена свест народа.“

— Ердељски лист „**Сибенб. Дајч. Тагбл.**“ наводи у чланку под насловом „Мађарство“ из „Вестун. Гренцбот.“ речи Шимоњија о разлици левице и деснице, па онда надовезује на завршетку своје примедбе. Шимоњи пише:

Не само да Немци самосталан политичан програм имају — т. ј. да би морали стојати у редовима опозиције, специјално је њихово место под оном заставом, коју је до сад левица вила. Шиболет (знак по коме се ко ил што познаје) и лозинка Деакове странке бијаше пре свега, одржање мађарског племена. Том циљу све треба да се подчини, па ма се надали, да ћемо тај циљ као Чеси и Пољаци макар у свези с Римом и феудализмом и улагивањем дењом таблабировству, постићи.“

Напротив лозинка је левице пре свега „напредак, ред и слобода. Ако неможемо као цивилизован ваљан и просвећен народ живети, боље је и да у поштеној отвореној борби за светлост и ред паднемо и пропаднемо, него да у гњилом животарењу и поред вештачки средстава лагано скапавамо.“

То је смисао и разлика између странака. Зато се непридружише само сви пријатељи светлости, него и народности левици. Права дакле шовинистичка странка, то је десница. Оне називамо ми шовинистима, који би хтели да се наше племе неодржи сопственом снагом и изпуњавањем наших дужности, него би га хтели вештачким средствима за привидан живот галванизовати и као мумију (сува балзамована лешина) овековечити.

Кад се Мађар, ком је до одржања свог племена понајвише стало, — деакове странке држи, то је сасвим поимљиво. Ал немачки деакиста, то је противуречје.

Тагблат вели: Овај човек (кога Тагблат за помађарена Немца држи) суди добро, уколко нетера пропаганде за левицу у сабору, која је за неку нијансу може бит и мање шовинистичка него странка деакова, јер се одржала чистија од немачких ренегата који за лебом грамзе и с деаковом странком зато и држе, што се користи надају.

Ал зато је опет и тисина странка препуна нетрпељивости (интолеранција), која је због с калвинизмом скопчане окрутности чуства још и поострена.

Као што смо то често претресали, нележи у политичном погледу спасење за угарске Немце у том, хоћел се десници ил левици придружити. него ли у образовању немачко-угарске грађанске странке, која ће, независна од мађарских странака, тежити, да на основу народносне равноправности културно унапреди Угарску. Ко у Угарској хоће као Немац да се одржи, не научи сигурно ходати, макар се послужео штаком ове ил оне мађарске странке.“

---

Број 8579 кр. угарске државне жељезнице

**Окружница.**

Односно на наше окружнице број 1809/1868/193 1870/257/1871 96/1873 и 8/1874/60/1873 доносимо ево следеће свима нашим постајама: „Пошто нам је министар за комуникације већ под 7/3 1872 бројем горњим односно 31/12 прошле год. наложио, да се првим јануаром 1874 имаде свуда увести мађарски језик у службу, позивамо све оне, који овој одредби с незнањем мађарског језика досада удовољити немогаху, да се обрате на своје надлежне области, те си испослују до 1. јан. 1875. продужење рока; но нам је опазити, припоменути, да ће се оваке молбе само онда у обзир узети, ако се досадањи немар темељито оправда.

У осталом разумева се само по себи, да ће они који добивши продужење рока неиспуне своје обвезе, те ненауче језика, сматрати се да нису у стању испунити један од најглавнији увета своје службе, те да ће без икаква обзира од службе одпуштени бити.

Позивљем дакле све колике ванске и нутарње органе нашега завода, да један екземплар ове у два примерка разаслане окружнице од свију подчињени си службеника потписати даду, те да нам га најдуже за 10 дана овамо пошљу.

Равнатељство: **Толмаи.**“

Ево окружнице равнатељства угарски државни жељезница, да се види, којом безобзирности поступа угарски министар комуникација гроф Зичи уваћајућ мађарски језик у заводе заједничке државне управе, премда је задао своју реч хрватској депутацији, *да ће штовати закон, и хрватски чиновници неће никада трпити штете с незнања мађарског језика.* Па ће гроф Зичи збиља и доказивати, да нетрпе, и да то узмогне рећи, тера жељежничке чиновнике Хрвате из Хрватске у Угарску, а овамо намешта Мађаре. Кад Хрвата чиновника не буде више код жељезница у Хрватској, онда дакако неће трпити никакве штете, јер у обће неће бити више Хрвата код жељезница. Неки ће покушати срећу да у Мађарској науче мађарски, други ће отићи у иноземство, да си тамо тражи корицу леба. Један је то недавно очитовао равнатељству жељезница у Пешти, те изтупио из службе, те ће сада отићи у иноземство да тражи службу.

Како смо већ једном споменули, ову окружницу морадоше подписати и сви чиновници жељезнички постаја у Хрватској, а они који неподписаше, с места бијаху дигнути од службе; па да се још може веровати речима угарског министра, који је увераваo хрватску депутацију, да Мађари непознају насиља. Хоће ли влада и сабор учинити своје кораке, да овом зулуму буде већ једном крај, хоће ли наши заступници на угарском сабору показати министру у сабору §§. нагод. закона, или ћемо још увек допуштати, да одговорни министар угарски крши међународни уговор, дочим ми несмемо ни у подпуном обсегу вршити права законом ујамчена. То су збиља непријатне околности које г. министар Зичи неби смео потезати. („Обзор.“)

---

## БУКОВИНСКА МИТРОПОЛИЈА И ДАЛМАТИНСКЕ ВЛАДИКЕ.

Данас је у овдашњој грчкој православној цркви за владику произведен администратор епархије боко-которске архимандрит *Ђерасим Петрановић.* Њега је посветио епископ черновички и „митрополит“ буковински *Теофил Бендела,* а присутан је био том свечаном акту задар. владика *Стеван Кнежевић.*

Тим је чином изречена зависност Далмације од буковинске назови — митрополије о којој је лане и преклане толико говора било. Нећу опет да наводим све оно, што је већ казано и нећу спомињати, како је приликом оном, када је влада устројила нову митрополију, цео српски народ, у првом пак реду онај део, који у Далмацији живи, једнодушно се против тога незаконитог поступка цислитавске владе изразио. Још нам је све то у памети, а и у томе смо на чисто на што је влада управ смерала када је оно у договору са угарском владом нову митрополију устројила. Но њену митрополију тада нико није хтео признати. Ево ћемо саопштити од речи до речи протест, кога је задарски владика Кнежевић у своје име, као и у име православног далматинског народа код круне уложио и то 9 марта 1873 године. Ограда гласи:

„Ваше царско, краљ. и апост. Величанство“!

„Допис овдашњег ц. к. намесничког президиума од 6. фебруара т. г. бр. 204 praes., којим ми се са-

---

# ЛИСТАК.

## МОЛИМ: МАЦИНИ ХОЋЕ ДА ГОВОРИ — ЧУЈМО!

(Наставак из бр. 54.)

Кад би бојним снагама устанка слободно поље било да се организују особито у провинцијама које су под аустријском власти, они би заједно са стојећом војском Пијемонском брзо ријешили проблем кога монархија ријешавати намјерава данас, напуштајући заставу Италије частољубљу Луја Наполеона, а из нас градећи елементе коалиције влада, отимајући нам тим наклоност народа, који су пуним правом огорчени, видећи људе који у име Рима, слободе и вјечне правде десет година свети просвјед, ријечима и дјелима против тираније царства улагаше, ће се сад од једанпут, збратимише с тим царством зарад несигурне и опасне наде на корист.

*У души ме боли гледати, како једна секта људи који се називају* практичним, *пошто се бијаху прије скоро сви завјерили републици, данас се заклињу монархији, како та секта људи, ствар Италије квари, и њу на очигled свију умањава, и својим ропским ријечима каља, људи који своје ослобођење од своји господара умјесто од свјести свог права очекују; секта једна бројем мала, али зато богата обећањима, као што је скупа у извршивању тих обећања, секта којој полази за руком издавајући се* **властником дубоке политичне мудрости** *хвалећи се тајним намјерама и упливом својим на силнике, — а ови их употребљују, док им се свиди а уједно их исмијавају — полази тој секти за руком повлачити за собом повјерљиву необразовану масу која има свакако боље намјере од ње. Ти људи, било да се називају* **уставаши** *или* **сједињевци**, *то су исти они, што но су 1848 године најдивнији покрет јевропски упропастили, с тога што су од народског опћег надахнућа, свернули стазом странчарски дворски појмова; а данас исто то чине по други пут.*

Једни се труде, да с Италије сперу оптужбу револуционарства, да стране владе увјере, како нама није ни мало стало до слободе, и да се с тога деспотизам не треба плашити наших дјела и нашег примјера: Неодвисност, увјеравају они — а под неодвисности они разумјевају само неодвисност од Аустрије — једина нам је циљ. Други опет увјеравају, — преписујући један спис ког је Л. Наполеон саставио — да би оснивање неке сјеверне Италије, која би на мјесто аустријског господства ступила, осигурати и мало моћ наших кнезова. Многи се од њих муче, да народни покреот локализују, и да га разкомадају с тим, што би захтјевали успоставу тосканског статута, а сину оног у Напољу издишућег краља, да повјеримо узпоставу напуљског статута, Неки опет путују из римских покрајина у Лондон и Париз! да — какве ли ужасне и грдне срамоте! — изјаве, како ће устална партија драговољно поштовати уговоре од 1815. и како ће се одређи ствари своје ломбарске и мљетачке браће, само кад би се неке реформе, и неки потсјеци у средњим талијански крајевима предузели; Сви они жртвују страшно јединство савезу с Бонапартом или наклоности инглеског кабинета; сви су сложни у том, до илузијама монархије ласкају, републиканске тежње сведу на ништа; сви они допуштају да јадна Италија погнута ступа пред многе страних влада, и да тим владама на разни начин овако говоре: *Спасите нас; у вами је цео спас наш; наши захтеви нису огромни; довољне су нам реформе; — дајте пару једну сиромаху Велизару!*

Најодважнији, или бар највеће фалције између присталица монархије, сањају о круни Италије на глави Виктора Манојла; али тактика којом се служе да виде, оћели циљ постићи моћи, она им је жалосна и неспретна и остаће јалова.

Кад би људи, сад ил им ја повлађиво или не освједочени били, да је за успостављење Италије, снага самог нашег народа недостатна, да ми сами нисмо у стању да Аустрију преко Алпа бацимо, па кад би сложно сваки дан у својим новинама, кроз своје посланике туђим владама понављали, ево овако: „Неварајте се о стању Италије и о оном што она хоће. Италија хоће више мање у опште речено, *јединство*; она хоће да се уговор од 1815 поквари; она хоће да буде народ. Два нам пута стоје отворена, којим би поћи могли да постигнемо то што хоћемо: један је пут приволење влада, а други, помоћ народа. Одважите се на прво; ако ли нећете, мићемо поћи другим. Останетел ви сви на том да талијанско право не признате, онда ће Италија отпочети рат народни. Она ће се са Угарском, с Пољацима и с народним на балканском полуострву завјерити. Искра, која ватру у Јевропи разпламтити може, лежи притворена у нашим рукама; прогласите правду за, или ће мо ту искру испустити.“ — Ја би то могао појимти

Појмили би, — сад ил се ја слагао с тим или не, — да људи, који су освједочени, да је једина форма коју у данашњим околностима Јевропа попримити може, форма монархична, и да једини човјек у коме частољубје живи да на челу такве државне форме у Италији ступи, да је то Виктор Манојло и да њему вазда и у сваки час ријечима, писмом и изјавама народа говоре, ево овако: Господару узмите се на ум. Италија оће да постане народом. У себи она осјећа тежњу за радом, која ће прије или послије, као и пред једанајсту годину провалити у дјела. А кад провали, узеће јамачно на се вид чисто народски, који би кобан за монархију био. Станите отважно на чело покрета док је за времена. Републиканска странка јача је у Италији но што Ви мислите; ако јој пустите да се сама за јединство Италије бори, онда ће масе, потиснуте нагоном који их из прошлости још спаја, за њом поћи. Само је један једини пут којим ју уништити можете а тај је, да им јединство обећате, да на то талијански народ на оружје позовете, те му тако несумњиву залогу ваше одлуке пружите, њему повјерење укажете неби ли и он Вами повјерово. — Ако ли нећете, онда ће Италија без Вас, против Вас радити.

Али ја не појмим људе и њихову тактику, који теже, да за остварење Италије придобију половицу свију влада, које су природни пријатељи постојећег стања, те су с тога природни непријатељи свега што није необходно; не појмим људе који се таквим владама, задовољавајући се оваким попуштањем, смјерно покоравају, те тако показују да за ослобођење способни нису. Немогу разумети тактику људи који неби ли краља натерали да се на подузеће одважи, пред ноге му нице падају, а и не траже залоге, него везаним очима говоре: *Ми смо Твоји и без уговора, радио Ти што год хоћеш,*

опитава одлука В. В. о установлењу прав. митрополије у Черновицу у Буковини и подчињену истој православних епархија Далмације, изненадила је мене и моје једноверне далматинске Србе као из неба гром“.

„Такав чин дубоко засеца у унутрашњи живот прав. далматинске цркве и у њена права, и по томе је произвео најнепријатнији утисак код свег овдашњег народа без разлике, јер он врло добро зна да је од памтивека у црквеној зависности од пећског патријарха био и да је после преселења истог у аустријску државу, подчињен био карловачкој митрополији с којом га је и народност и језик и историја везивала.“

„У најдубљој оданости усуђујем се приметити, да је ово установлење антиканонично, дочим по канонима наше прав. цркве, по природном и позитивном праву и по најстаријој практици у аустр. држави, оно је морало имати места само после узајамног договора међу црквом и државом, тако да се је цркви, односно њеним епископима, и народу увек пружила пригода да се слободно изјаве о таковом чину, како се ни у чему неби повредили прави темељи цркве. Но пошто је ово установлење већ свршен чин, који дубоко засеца у унутрашњи живот, од В. В. самовласно и без споразумлења са законитим црквеним органима решен, и од В. В. утврђен, — то неостаје ми друго него испуњавајући моју вероподаничку дужност, донети до знања В. В. *да сви моји једноверни далматински Срби без изнимке ограђују се против одлуке, која вређа њихову цркву и слободу савести и вере.*“

„Слободан сам уз то о неким тачкама следеће примедбе у свој покорности учинити. По канонима православне цркве установљење једне нове митрополије може имати места само на светом синоду епархијском. По историчком праву прав. далм. епархија припадлежала је од памтивека јурисдикцији пећског патријарха, а после преселења његовог у аустр. државу митрополиту карловачком, од кога су дал. епископи посвећење и инвенситуру добијали. При установљену једне нове митрополије темељита норма суштествује у прав. цркви по којој је неопходно узимати у рачун *народност и географски положај* подчињених епархија. По томе епископу у његовим отношајима к цркви и држави самим богом наложена обвеза, да он мора представљати највишем месту изразе осећаје и утицаје својих епархијана.“

„Мир цркве и благостање државе приводе ме к престолу В. Величанства да у најдубљој оданости представим В. В. моје назоре и мира и благостања, и осећаје мојих једноверних.“

„У Задру.“

Ето како је лане владика Кнежевић говорио. Данас пак свечано је опореко ту своју ограду од 9. марта 1873 г. а у скупу с једноверним другом својим Петрановићем признао је све оно, против чега се лане оградио. „Преса“, у бескрајној радости својој, што је влади за руком пошло помоћу „бича и зоби“ господу Кнежевића и Петрановића приволети, да признаду нову митрополију и да јој се покоре казала је ово: „Тим се чином окануше владике далматинске оповиције према влади и према новоустројеној митрополији.

Господи Бокељима истина, да испрва то неће право бити, но најпосле ће се они ипак морати навикнути на све околности и покорити се свему томе, што се неда избећи.“

Ово је горка и жалосна истина. Ми пак смо се и овом приликом уверили, да нам неки првосвештеници наши не чине част пред светом. Сравнимо ли лањску ограду задарског владике са свечаним актом, који је данас у овдашњој грчкој прав. цркви обављен, то онда морам рећи, да су, у наши првосвештеника чак и појмови о „људској части“ доста поремећани, јер нам се чини да најновији корак кога је задарски владика у ствари митрополије буковинске чинио, не приличи не само православ. свештенику, који је у првом реду управо позван да брани православље, не само Србину, већ да не приличи ни човеку од части! **(Т. С. В.)**

---

## САСКО КРЕТАЊЕ.

У Медијашу бијаше 8. маја ужи збор бирача који се о том саветовао, коме ће се поверити мандат упражњеног места саборског посланика. Збор се одлучи да га повери *Гвиду Бауснерну* и у ту сврху обрати се на њега у име збора професор др. Рудолф Тајл писмом, питајући га за његову политичку вероисповест. Бауснерн одговори на та питања овако: Ви управљате на мене следећа питања:

1. Какав ће те положај заузети спрам деакове странке.

*Одговор*: Никакав! — Вољан сам и хоћу баш отворено да се придружим оној десеторици саксонских посланика, који су иступили из деакове странке,

2. Какав ви назор имате о заокружењу (жупанија)?

*Одговор*; Такав исти, какав сам заједно са свима члановима последњег универзитета народног јавно исповедао и заступао, о ком предпостављам да је већ познат.

3. Какав је ваш назор о законском нацрту за средње школе?

*Одговор*: У кратко да кажем, назор је мој тај да је законски нацрт о средњим школама у опште хрђав и наособ за наше автономно школарство смртоносан и да се с општег гледишта државног и с гледишта уставом ујемчене автономије наше евангеличке земаљске цркве, одлучно обарати мора.

4. „Најпосле обвезујетел се ви да не ћете нит док траје ваш мандат нит кад је престао, шест месеца после тога, ама баш нигде никакве званичне службе примити?

*Одговор*: Јесте, обвезујем се на то безусловно.

Морам се напоследку за час неког предмета дотаћи, о ком смо ми Саксонци међ собом чешће беседили и претресали и справом и разлогом за излазну тачку политичких манифестација употребљавали; — мислим овде положај народног заступника као таковог и наиме одношење међ њиме и бирачима његовим.

1. Суштина модерне државе састоји се, као што је познато, у том, што целокупан народ учествује у у законодавству. Будућ законодавни посао у свакој повећој држави никако васцели народ лично обављати неможе, морао се поступак измислити и њиме поћи, да се законодавно тело (сабор) створи, које целокупан народ као у неком оплемењеном мањем колу представља ил — као што техничан израз гласи — репрезентује; — отуд и име „држава репрезентативна“. Тај је поступак у том се нашао, што је целокупан народ у известан број изборних тела подељен, од којих свако опредељен број такових мужева изборoм у закодавно тело шаље, који свију, ил барем поверење већине дотичних бирача, уживају. Из тог логично сљедује двоје:

Сваки саборски посланик незаступа само изборно тело, којега је изабрало, него целокупан народ и ваља дакле да се стара за интересе не само свог изборног окружја, него и за оне земље.

Применел се то на саксонске саборске посланике, то онда толко значи, да су исти дужни заступати интересе не само свог сопственог изборног среза и не само саксонске нације, него и интересе целокупног угарског народа од 15 милиона и заузимати се за интересе васцеле угарске отачбине. Нетреба дакле да се саксонских посланика глас цигло у специјалним саксонским питањима на сабору чује, него да и што више активно суделују при решавању земаљских питања — евентуално да се и сами у том иницијативе лате. Тим ће задобити у општем штовању и привржeника си прибавити а и своје данашње противнике и потвораче приморати да се увере, да они нит последњима (противницима и потворачима) нит у опште икојем живљу народном круне Стеванове у искреној и издашној љубави спрам угарске отачбине неуступају.

2. За свој мандат има сваки саборски посланик искључиво благодарити поверењу свију ил барем већине својих бирача; — поверење бирача, оно дакле сачињава праву, јер једину разложну правну титулу сваког посланичког мандата. —

Јасно је, да престаје *правно* и сам мандат, чим одпадне та правна титула. — С тог је узрока сваки посланик морално обвезан, како се разлика у мишлењу међ њиме и бирачима му, ил бар с већином истих појави, да стави питање поверења и — ако се споразумети немогу — *да с места захвали.* А то особито и јако важи у оном случају, где изрикoм бирачи ил већина њих одузму поверењеи посланик, који свој мандат, добивши глас неповерења, и надаље задржи, поседује до душе фактично до свршетка текуће саборске периоде мандат, но *без икаквог*, него *против сваког права*, и за то је очевидно сваки *посланик крив, што је присвојио добро, које му је под неким извесним ал неиспуњеним предпоставкама поверено.*

Питање, ко у том случају, кад се мишлења поцепају, право има — посланик ил бирачи — овде је без икакве важности; ту се нетиче тога, него искључиво *питања поверења*; и узмемо л' тај могући случај, да бирачи немају, а посланик право има, био би последњи безусловно морално обвезан, како му бирачи своје поверење узкрате, да мандат положи, *јер без поверења нема правоваљана мандата.*

Штовани пријатељу! то је моје уверење о положају народног заступника као таковог и о одношењу међ њиме и бирачима. — Можно је, да се ја варам, — нико није непогрешив, а ја себе најмање за такова сматрам — ал докле ме основаним розловима о другом чему необавесте — држаћу се чврсто тога мога уверења и по њему ћу се владати у свима околностима.

С тим завршујем.

Молећи вас учтиво, штовани пријатељу, да бирачки збор који ће се у Медијашу 14 маја састати, о том отвореном писму известити изволите, остајем итд. **Гвидо Бауснерн.“**

---

## ДОПИСИ.

**—х. Београд.** 10 Маја 1874. Тужите се што вам нико одавде нема да јавља о нашим приликама, што вам нико неће да дописује. Има и сувише предмета, о којима би се дало доста писати, а има још и сувише пера, која би вам извештаје могла редовно дописивати, да није другог чега, што управо к свему томе писцу вољу одузима. Јер писати с јадиковањем о нашим јавним стварима није тако лака ствар за онога, који ово мало земље и народа љуби, и који жели да Србин и Српство напредује.

Значајно је то с ове стране да се у нашем свету јака апатија појављује према свему оном што се „државно“ назива. Поверења је нестало и у сељака и у варошана, кад погледа и кад расуди о свему оном, што се око њега збива. А то што се збива, показује да су код нас прилике и околности такве, по којима би судећи морало се извести, да је наше државно тело болесно и то јако болесно. То је још може се казати доста рано увидео кнез Милан, када је при свом повратку из Париза збацио владавину Ристићеву и Марковићу крму управе поверио. По Мариновић као што се сада показује није био срећан у избору свога друштва, и као што изгледа није тражио људе од програма и напредка, него тек људе за министарску столицу. Јер како иначе да се протумачи наименовање Чумића за министра унутарњих послова, који би тек био као министар правде на свом месту. А тако исто и садањи министар грађевина пасује за то место, као кад би какав доктор медецине постављен био за министра војеног. Ово као да је увидио Мариновић и већ се за позитивно држи да ће Магазиновић у Цариград на место Кристићево. Тако исто и садањи министар правде Ценић, вели се, да ће одступити, јер не само што је за данашње време потребан човек на том месу са већим знањем и напреднијом науком, него што би и иначе интереси државни захтевали, да тај човек одступи. Небуде ли то, то ћемо имати прилике уверити се да тај човек није за садањи век при наступајућој „реформи“ у судској струци. Па ни сам судски чиновник нема га радо и свако би се зарадовао сретној промени. Г. Мариновић ваљда се сећа изреке Платонове: „мудри људи више вреде но мудри закони“. Бадава се ми хвастамо и на сва уста деремо, да је у Србији правица ујемчана и да је *закон највиша воља у Србији*, кад то тако није. Покрај свих постојећих закона и уставних гаранција нити сте са имањем нити сте са службом нити са вашом чашћу па ни са самом личном слободом осигурани. Погледајте само како др. Валента без пресуде судске изгуби службу, погледајте само како Груја Гавриловић судија, који је при суђењу парнице Светозара Марковића рекао да нема кривице, по најгорем времену премештен бива из Крагујевца у Неготин. Где је ту независност судија! Па при таком стању ствари где нам богослови и толики неправници и крајње неспособни људи седе у варошком суду, у апелацији и касацији, — а други толики правници које без службе чекају, које у служби неправничке врсте оћаћавише, — ми би хтели, да страни свет верује нама, и да пруски конзул непише, да је у нашој држави лоше него да је све добро кад то није. Нетреба нам се љутити на никога, јер све што нас непријатно сналази, сналази нас са нашег тврдоглавства, нехатости, неспособности и богме и са самог непоштења. Јер и политика познаје поштење, а непоштено је износити свету да нешто ваља и вреди кад је то хрђаво и неваљало. Ваља једном изаћи са истином на среду, па ма тиме био компромитован и наш рођени брат, него увијати и завијати, и тиме јаван морал и напредак у народу убијати. Познај себе па ћеш познати и твог ближњег вели хришћанска наука, а ко неће себе да позна, тај није за нас, тај је тврдоглав.

За сада оволико, а при другој прилици проговорићу коју опширнију. (Ми би рекли, да Мариновић ваља да сљедује Рашид-Паши. У.)

---

**(Т. С. В.) Беч**, 7. (19.) маја, (*К положају. Шта се поглавито проноси по Бечу? Из Француске.*) Јуче нам и опет долазаху извештаји о времену и о жалосном стању усева из скоро свију делова царевине. У околици Беча, у Прагу, у Форарлбергу и на неким местима у Штајерској падао је доста јаки снег. У Шлеској пак у горњој и доњој Аустрији непрестана киша учинила је, те су реке прелиле долине. У Штајерској таку је штету потоп учинио да је тамошњи народ сву наду већ изгубио да ће ове године поле какве жетве бити. Намесник Штајерски издао је прокламацију у којој земљу о свему томе извештава и у којој имућније позива на подпомагање оних села и породица, који су потопом пострадали. — Тек данас је сунце први пут опет главу своју кроз облаке промодило.

Влада, као да стоји на врло слабим ногама. Сада је већ сво поверење изгубила и оно, што је код рођених својих уживала. Ја сам одпре већ навео, како је неки овдашњи уставоверни лист говорио о министарству Шмерлинговом. Сада већ се о томе и по ширим круговима говори. Јуче и прекјуче проносила се следећа министарска листа: *Шмерлинг* председник; *Тафе*, унутарњи послова; *Тинти*, земљорадње; *Арнет*, просвете; *Пленер*, финанције и пуковник *Хорст*, домобранства.

Ми ово само тога ради наводимо, да је читалац у стању схватити садашњу политичну ситуацију. Ми пак држимо да јошт неће тако брзо промене бити и да ће ово стање барем јошт до после жетве устрајати, а што се министарства Шмерлинговог тиче, то смо већ одпре наше мнење у тој ствари изразили па и сада јошт при томе остајемо; т. ј. кабинет ког би носилац Шмерлинг био, под садањим околностима сасма је немогућан.

Јуче добисмо из Париза повољну вест, да је министарство Броља-а пало. Парламентарна већина, која је збацила лажљивог орлеанисту Броља-а састојала се из левичара (310), легитимиста (54) и из бонапартиста (17) орлеанисте остадоше у мањини. Повода паду садање владе дао је нови предлог за преустројство народног представништва (увађање двеју комора на место народне скуштине) и предлог за изборну реформу у смислу орлеаниста. *Гулар* (министар финанције за време Тијера) добио је налог да склопи ново министарство. Но то му није испало за руком, пошто министарска криза једнако траје. Републиканци наваљују на Мак-Махона, да распусти садању скупштину, Очекива се, да ће Мак-Махон то и учинити.

---

△ **Из Чортановаца.** Од како се развојачила Крајина код нас се овде свакојака чуда збивају, на сваком пољу; но овог до данас још не видесмо. Ова општина наиме имала је све до сада по решкрипту изабраног учитеља, но пошто је исти парохом постао, хтеде га општина још до краја школске године задржати, па кад га као свећеника смести, законитим путем стечај расписати. Окружна област а главом г. Мркшић „вицелајтер“, на денунцијацију неког „честитог“ брата: да у Чортановци учитеља нема, распише „путем добоша“ стечај, на који се сам самцит г. Гајић јавио. — Овог врсног компетента морам изближе мало упознати са читалачком публиком — ако и држим опет да неје баш нужно, јер он је већ чувен у више општина, са свог ревног рада око младежи српске тако, да се те општине и данас сећају с уздахом: „само кад га се опростисмо. — Еле наш горе хваљени г. Гајић „соло“ компетовао је и као такав, буде општини од окр. области за учитеља послан. Општина га нехтеде примити, него јави области, да учитеља има, и да ће у своје време стечај сама, путем новина расписати. Окр. област необзирући се на изјаснење општине, а још мање на незаконитост свога поступка, изда на уста г. Мркшића „чувеног Славенофила“, налог да се г. Гајић под одговорношћу полит. општине, за учитеља примити мора. — У том је баш Districtsleiter мајор Бух био полазио све општине редом, да саслуша тегобе и жалбе њихове. Општина му исприча цео ток ствари и рече му: да споменутог Гајића неможе за учитеља примити ни по постојећем закону, а још мање по решкрипту, који јој осигурава слободно право избора. — Даље му каза: да нема ни довољних квалификација, јер и он је „ђаче“ познатог вештака, бившег дирек. срп.

---

Владе ће те, по природи саме ствари, радити што год мање буду могле. И такав краљ кад би напао и побједио, па кад би му уплашена Аустрија понудила увјете мира и власт над којим округом талијанског земљишта, он би опкољен дипломацијом која би га на мир наћеривала, и сигуран да ће на то неограничено пристајање својих пристаница добити, пристао на те прилоге, и одложио би тако то подузеће у неизвесну будућност.

Не, ти људи немају нимало *практичког* духа, или се не брину за највећу потребу Италије — за Јединство. Они немају ништа заједничког са жељама нашег народа; они му не познају снаге; они дркћу у дубљини своје душе, кад помисле на револуцију, а ради су да јој управу преузму.

Они дркћу пред револуцијом, и то је тајна њиховог понашања. Да се измакну потреби ту револуцију унаприједити и шњом у савез ступити, просјаче они од Кавура проти-талијански савез са Бонапартом. С тога је Кавур прије три мјесеца одбацио понуду устанка становништва ломбардског, која се тада примити могла, јер се тада још аустријска војска није спремила била за одбрану. С тога се млади људи позивају натраг са оног земљишта на коме би се упливом њиховим могао развити барјак устанка, позивају се да га напусте и да се уврсте у редове сардинске војске. С тога приписаше у тајној окружници од 1. марта, која је потекла од тог друштва што се народно — талијанско назива, да ће се редовна војска, што но народној ствари служи и својевољци који би се оружја за неодвисност народну латили у Пијемонту састати, јер се тим хоће да удаље такви елементи од арене устанка. Та окружница садржава у себи сву тактику. Устанку се не допушта *иницијатива.* Питање рата и покрета скучено је на ломбардо-млетачко земљиште. Краљ је у тој окружници означен само својим именом без додатка *Краљ талијански.* Сви народни елементи устанка отргнути су од области ђе би рату на услузи били, и послани су у Пијемонат. Проглашена је неограничена власт краљева a priori, без интервенције народа. Штампа и сваки слободан израз народног мнења у тој се окружници искључује. Тако се оснива тиранија а не слобода и неодвисност народа. Жао нам је што под тим документом налазимо име човјека који но је Италији омилио био ради храбрости своје и свог досад републиканском начелу оданог живота.

Ја рекох: *тако се оснива тиранија*, аля се преварих. Тако се приправља пропаст предузећа, и оно се у напријед осуђује на то, да сваку особину народну изгуби и да се с каквим примирјем од Саласкоа сврши. Ако би Талијани икад приволели да ту тактику поприме, онда ће без сумње устанак који се између излазне тачке и циља покреће и који је несигуран и без успјешан ограничен остати, а они ће имати издајнички рат као оно 1848, и краља којиће их на по пута оставити и који ће на мјесто мисли народне поставити сићушно династично повећање и који ће им рећи: *ћутите робови; Ви ми се предадосте без уговора;* — а иза тог доћи ће пораз.

20. јула 1859. пише Мацини ово у свом листу, под насловом *„Мир код Вилафранке“.*

(Наставиће се.)

школа у граници; него да хоће другог једног честитог младића, који се мало доцније након добошког стечаја пријавио. — Г. Бух им обећа, да се неће против њихове воље учинити и да ће им се допустити да онога изаберу, кога хоће. —

Ал г. Рајића заболе „трбу," те се он пожури окр. области и „књига" (Бух) и абије окрену наопако, јер Гајић донесе са потписом, „књижићевим" заповест, да се бивши учитељ и свећеник за 24 сахата из школе иселити мора. — А сила Бога не моли и општина га мораде примити.

Ово је један пример лајтерског пашовања овде, а могло би их се сијасет наређати. — Општине незнају, коме да се обрате; незнају где ће да се помогну, да им се школе на силу Бога не комуналишу. —

Неби жалили, да се бар држи ма каквог закона — ал ево чуда овде нема никаквог. — Јер на добошки стечај јавио се сам самцит Гајић, а у закону гранич. о школама се каже: да из свију компетената треба месно школско веће тројицу да кандидује, а окр. област изтих једног наименује. — Е ал где су овде тројица, да их месно шк. веће кандидује. — Нема — осим ако и то окр. област прима за тројицу, кад би се рекло; „dreimal Gajić. —

Завршујући обраћамо пажњу г. шк. референта на ову ствар, а општина ће у своје време срп. нар. сабору жалбу поднети, а против незаконитог поступка од стране окр. области се оградити.

---

**НОВ ИСАД** 16. маја. — Јављено је било, како се дигла читава хајка денунцијa против словачких гимназија у Турчанском св, Мартину, Ожиху и Ревучи, и како је министар просвете усљед и на основу те хајке наредио строгу истрагу. Сад јављамо по „Слов. Новинама", да је на основу те наредбе у Ожиху држана истрага на гимназији која је 12 дана трајала, и коју је водила комисија састојећа се из два владина школска инспектора, дистриктуалног наддиректора и поджупана турочке жупаније. Резултат је истраге у присутности многобројног света јавно обзнањен и гласи: да не само да се та гимназија у свему строго придржава закона него је и у сваком погледу вредна сваке хвале!

Дал ће така морална ћушка денунцијантима што помоћи — сумњамо.

— Међу другим парадама у Цариграду, „Латирки" доноси а „Видов-дан" прештампава и следећу, коју чуда ради саопштавамо, и због које би они, што су тако што саветовали, или повладили, заслужили, да и осим мало зворничког фијаска сиђу с владе и *достојнијим* људима место уступе. Српски кнез да пооди текије „дервиша-*борилаца*"! Ево што Видов-дан доноси.

„Кнез је Милан, праћен Етем-бејом и једним делом своје свите, у петак 26. Апр. по подне ишао је у Перу па походио текије дервиша-борилаца.

Извештен телеграмом из Бејкоса да ће његова светлост доћи, шеик из текије особито се спремио да кнеза дочека. Велика гомила света била се на улици стекла да кнеза види. Његова светлост дошла је у 2 сах. на колима.

Пошто се церимонија свршила, кнез се неколико тренутака забавио са шеиком, питавши га за појединости у обреду, коме је поглавар вероисповедни.

Његова светлост љубазно је примила кафу, којом ју је шеик дервиша послужио, и на молбу његову ту се мало одморила."

— Из *Карловаца* добисмо из поуздана извора ову вест: У данашњој седници 16. маја т. г. одредио је архидијецезални административни одбор у Карловцима на позив администраторства патријархата српског, дане избора посланика за петровски сабор у видовданској недељи, и то на дан 11. јунија п. н. т. г. за дањски, румски и ердевички срез, а на дан 13. јунија п. н. т, г. за срез митровачки, старо-пазувачки, Карловце и Земун у 9 часова пре подне.

## НОВИЈЕ.

**Верзаљ** 12. маја. — Ново министарство састављено је овако: *Цизеј* председник министарства, *Фурту* унут. дела, *Кимон*, просвете, *Тељан* правде, *Гривар* трговине, *Кело* јавни грађевина, *Монтењак* марине; *Мањ, и Деказе* остају из старог министарства на својим местима.

Овоме министарству не престоји дуг век, јер се за прелазно за министарство нужде сматра.

**Рим** 13. маја. — Услед вотума талијанске коморе изродила се министарска криза. Краљ је пак наложио министарству да и поред тога остане на своме месту.

Папа Пије IX оболео је јако, тако да се и ненадају сретном доконању болести његове.

---

### ПРИЛОЗИ СРПСКОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ.

2.) Г. Јоца Богдановић трговац у Руми послао је 15 фор. као прилоге из ковчежића румских од прошле године 1873. У поменутим ковчежићима нашло се управо 11 фор., па је та свота уложена у штедионицу, и донела камате 4 фор.; што скупа износи 15 фор. а. вр.

3.) Г. Јоца Богдановић трговац у Руми скупио је 222 ф. обвезаних прилога за годину 1874., од чега је послао као прву тримесечну рату 69 фор. 50 новч. а. вр.

Имена приложника, који су се обвезали, да ће на срп. нар позориште у име потпоре за опстанак, за годину 1874 у тримосечним ратама сталне прилоге давати, и то:

а.) По **12 фор.** годишње: Јован нл. Младеновић судац и исплатио 3 фор.; Светозар Николајевић 3 фор.; Др. Стева Димитријевић 3 ф.; Сима Маринковић 3 ф.; Јоца Богдановић 3 ф.

б.) По **10** фор. годишње Павле Богдановић и платио 2 ф. 50 новч.;

в.) По **8** фор. годишње: Стева Поповић пристав и положио 2 ф.; Јован Крстић 2 ф.;

г) По **4** фор. годишње: Јован ђорђевић и исплатио 4 ф.; Душан Грковић 1 ф.; дрктрид Лаза Обреновић 1 ф.; Ст. П. Јаковљевић 1 ф.; Др. Руњанин 1 ф; Милева Васића 1 ф.; Васа Критовац 1 ф.; Јован Дудић 1; Алекса Живковић 1 ф.; Мита Т. Јаковљевић 1 ф.; Паја Андријевић 1 ф.; Фрања Кампл 1 ф. Стева Андријевић 1 ф.; Никола ђуришић 1 ф.; Мита Вуковић 1 ф.; Јефта Остојић 1 ф.; Милош Вујић 1 ф.; Васа Крстић 1 ф.; Лука Георгијевић 1 ф; Петар Симоновић 1 ф.; Панта ђуришић 1 ф.; Јован Панаотовић 4 ф.; Марко Атанасијевић 1 ф.; Васа Максимовић 1 ф.; Ферда Добровољни 1 ф.; Рада Чобанић 1 ф.; Милош Матић 1 ф.; Коста Николајевић 4 ф.! Коста Николић 1 ф.; Коста Трифуновић 1 ф.; Сава Филиповић 1 ф.; Мита Јекић 1 ф.; Стеван Критовац 1 ф.; Алекса Лацковић 1 ф.; и

д.) г. Стева Поповић пристав поклонио је при скупљању обвезе још 5 фор.

Укупно из Руме послано 69 фор. 50 новч. а. вр. —

На свима овим родољубивим прилозима изјављује своју најтоплију благодарност,

Управа срп. нар. позоришта

САВА ПЕТРОВИЋ с. р. тајник. — Начеоник: СТЕВАН БРАНОВАЧКИ с. р

---

## ПОЗИВ.

Сви штовани деоничари прве бачке трговачке и прометне банке у Новом Саду који су против нове заказане уплате и који желе желе корист свију деоничара боље да употребе, уљудно се позивају да дођу на збор, који ће се држати 21 маја (2 јунија) о. г. (трећи дан наших ду'ова) у 3 сата по подне у дворани овдашње српске читаонице. Особито је желити, да деоничари изван Новог Сада у што већем броју дођу на овај збор, који ће бити одлучан о побшту корист свију деоничара.

У Новом Саду, 15 (27) маја 1874.

1—2 ОДБОР у име више деоничара

---

## ПОЗИВ.

По смислу правила доле назначене задруге VIII. § 37. држаће се главна скупштина исте задруге (1. (14.) јунија*) п. с. ов. год.) у 3 сата по подне у дворани овдашње српске читаонице на коју се сви поштовани чланови уљудно позивају.

Предмети за расправљање биће ови:

1. Извештај одборски о прегледу рачуна и раду задруге;
2. Прорачун за годину што иде;
3. Избор председника, подпредседника одборника и четири ревизора;
4. Предлози, које ће изнети одбор или који члан.

Из седнице одборске 11. Маја 1874.

РАД. ХОРВАТ с. р. бележник. — СТЕВАН ПАВЛОВИЋ с. р. као председник српс. новосадског „Кола".

*) Због скупштине српске задружне штампарије, која ће се држати 26. маја (7. јуна) о. г. премештена је скупштина кола на 2. (14.) јуни о. г.

---

## ПОЗИВ
### У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
### „ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАР. ШТАМПАРИЈУ."

Поштовани чланови „задруге за српску народну штампарију" овим се учтиво позивају у редовну годишњу скупштину задруге, која ће се држати у недељу 26. маја (7. јуна) о. г. у 3 сата после подне у дворани „Матице Српске."

**Ред предмета је овај:**

1. Оверење присутних чланова.
2. Избор бележника скупштинског.
3. Примање нових чланова.
4. Извештај о измени основних правила.
5. Извештај о радњи и о рачунима.
6. Избор одбора за прегледање рачуна.
7. Предлог одбора у погледу оних чланова, који нису пре две године уплатили 20 фор. од другпе половине улога.
8. Допуна јен оштрећине управног одбора.
9. Поједини предлози.
10. Избор одбора за оверење записника скупштинског.

У Новом Саду 3. (15.) маја 1874.

**Др. Стеван Павловић,** председник задруге.

**Др. Илија Вучетић,** бележник задруге.

---

## ПЕТАР УЗЕЛАЦ,

где је да је, позива се овим *у име народне части*, да се *неодложно* врати у своју домовину, троједну краљевину.

Пријатељи његови умољавају се, да му овај позив доставе.

У Панчеву на Спасов дан 1874.

**Више српских родољуба.**

---

### КОРЕСПОДЕНЦИЈА УРЕДНИШТВА.

Са више страна, нарочито од омладински поједини дружина, добијамо за уврштење у лист неке „позиве" управљене појединим дужницима друштвених благајни, да би свој дуг вратили.

Овим нека је на знање за сад и у будуће свакоме, да уредништво неможе таке ствари у лист примати. За потраживање дугова и сличне ствари од појединаца има друга згодније пута.

---

## КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Част нам је јавити школском свету, да је од школских књига изашло у нашој накнади ових дана дело:

## Наука о геометријским облицима
### ЗА УПОТРЕБЉАВАЊЕ У ШКОЛИ
написао **Мита Петровић.**

Са 92 слике.)

**Цена 40 новчића.**

Ову књигу препоручујемо најтоплије г.г. учитељима и школским властима. Но нашим школским наредбама геометрија је обвезан предмет у народној школи, но предавање тог предмета било је јако отешчано тим, што до сада не имадосмо никакве штампане књиге, које би се учитељ могао при државати. Та незгода оклоњена је са овом књигом, коју је написао проф. М. Петровић, учитељ природних и математичких наука у учитељској школи у Сомбору. Садржај књиге строго одговара школским наредбама, а напред се налази у кратко меторично упутство. Нарочито обраћамо пажњу на ову књигу оне господе учитеља, који мисле ове године учитељски испит у Сомбору да полажу.

Књижарима дајемо уобичајени рабат.

У Панчеву, 8. маја 1875.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

---

## ИСПРАВАК.

У прошлом броју овога листа извађено је било из „Политике" и под „Новије" стављено: да је Филип Христић постао министром просвете и т д. што смо ми нарочито метли с примедбом: како се страни листови слабо разазнају у српским стварма, кад незнају ни састав министарства у Србији ког је Филип Христић од почетка му чланом. Ова је пак примедба случајно изостала при склапању листа, и ми је сад накнадно овде доносимо, да се разуме опај смисао споменутог погрешног места, у прошлом броју.

---

## ТРГОВИНА И СБРТНОСТ.

ПЕШТА 13 маја. Пшеницу куповаху врло слабо; угарска пшеница задржала је цене непромењене, јер су је слабо нудили, заграничну пшеницу нехтеде баш нико куповати. Промета с ражју и јечмом слабо, с кукурузом нешто бијаше.

Званично забележени су следећи закључци:

Потијске пшенице 400 мер. 84 фун. 8 ф. 20 кр. 200 мерв. 83¾ фун. по 8 ф. 15 кр. 200 мерв. 83¾ фун. по 8 ф 20 све за 3 мес.; 400 мерв. 83 фун. по 8 ф. 2½ н. за готово 100 мерв. 82 фун. 7 ф. 95, 700 мерв. 82½ фун. 7 ф., 200 м. 81¾ фун. 7 ф. 90, 300 мерв. 81½ фун. 7 ф. до све за три месеца. Све се цол-центе.

Зоби 1000 мерв: од 50 фун. по 2 ф. 70, 1500 мерв· од 50 фун. по 2 ф. 72½ н, све за готово.

Узанц пшеница за септембар — Октобар 6 ф. 60 за готово 6 ф. 65 н. роба.

Кокуруз за мај-јун 4 ф. 62 н. за готово, 4 ф. 65 н. роба.

Зоб. за септембар-октобар 1 ф 91 за готово, 1 ф 12 роба

---

# ОГЛАСИ.

Бр. 544 Е К. 144. СТЕЧАЈ.

Па упразњено парохиско место Лапац у Лици, овим се расписује стечај.

Конкуренти нека своје интруиране молбенице потписаној конзисторији до 27. јуна т. г. поднесу.

Из седнице епарх. конзисторије држане у Плашком 25. априла, 1874. 3—3

ЕПАР. КОСИСТ. ГОРЊО КАРЛОВАЧКЕ.

---

ОГЛАС.

Српско-православна црквена општина у Тителу овим до општег знања ставља, да ће дана 23 јуна (5 јула) 1874 у 9 сати пре подне у српској школи у доњем Тителу своје међу старом тисом лежеће, од поплаве долмом осигурано, из 134 кат. јутара састојеће земљиште назвато чевридија, од више година за усеве употребљено и добро обрађено, путем јавне дражбе на три, а по захтеву и на више година највишенудећем поднајам издавати, на исто се подузимачи учтиво позивају. Услови дражбе могу се дневно код црквене управе увидити.

Тител 14 маја 1874. АТАНАСИЈА ПОПОВИЋ. председник.

1—3

---

## НА ЗНАЊЕ.

Долуподписани отвара адвокатску канцеларију у Кикинди, великом сокаку у кући г. Павла Трифунца и прима партаје пре подне од 9—11., а после од 3—5 сати.

У Кикинди 3. (15.) маја 1874.

МИЛОШ ЈОЦИЋ, адвокат.

3—3

---

## ПОЗИВ
### У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
### „Шајкашке земљеделске задруге."

Пошто на први позив од чланова „шајкашке земљеделске задруге" нико осим Жабљаца доласком својим у скупштину одазвао се није, — то се по други пут сва гг. чланови овим учтиво позивају у главну скупштину задруге, која ће се држати трећи дан духова 21. маја (2. јуна) о. год. пре подне у 9 сати у дворани „српске школе" у Жабљу.

Предмети саветовања остају исти:

1. Избор председника.
2. Избор перовође.
3. Избор благајника.
4. Штатути.
5. Виноградине.
6. Земаљ. школа.

Још ради важности ствари опомињу се овим поштовани чланови на §. 16. штатута ове задруге, по коме на други позив ма колики се број чланова искупио, правовљане закључке доносити може.

У Жабљу 5. (17.) маја 1874.

**Петар Е. Сарајлић,** подпредседник.

3—3

---

## ОГЛАС. 2—3

Министарство финансије тражи да у своју службу узме мајстора једног, који је вешт у простим радњама око мрамора (ломењу мрамора у мајданима, тесању разних предмета за грађевинску потребу као стубове, ступаца, степеница, плоче и т. д.) но који се разуму и у финијим радњама као глацању и резању мрамора за разне потребе.

Како је намера Министарства финансије да оснује практичну занатлиску школу за ову врсту радње, тоје главни обвеза коју такав мајстор на себе узети има та, да практичним начином обучава у тој радњи известан број младића, које му министарсаво упути.

Осим редовне плате масечне мајстору ће се уступити неки део, који ће се уговором ближе определити, од онога што се продајом мраморних израђевина школе његове добије.

Понуде с' деловима и са сведоџбама о способности нека се пошљу министарству финансије до 15 (27) јуниа ов. год.

Из економног одељења министарства финансије бр. 1228. 25. априла 1874. године у Београду.

---

## НА ЗНАЊЕ.

Одговарајући жељи п. н. публике, и на позив моји пријатеља, саобштавам, да сам моју винарску радњу тако удесио, да се може покрај бутедија и у својим флашама **у подне од 11 до 1. сата, а у вече од 6—8 сати од ½ сатљика па до највеће мере, т. ј. у флашама и бурадима добити.** Како ми је вино чисто и непокварено, надам се многобројном потраживању од стране велеуважене публике.

На страну се свака наручбина радо обавља.

С поштовањем

ПЕТАР ИЛИЋ.

---

## БРАЋА КЕНИГШТЕТЛЕР
### У НОВОМ САДУ,

**на житној пијаци у сопственој кући бр. 761. „код црног буренцета"**

препоручују своје добро снабдјевено стовариште сваке врсте пића и **винског сирћета есенцију**, која је на бечкој светској изложби 1873. особито одликована. Они сада производе винског сирћета петостручну есенцију. Куповање те робе због велике уштеде подвоза јако се наплаћује. На захтевање шаљу се ценовници и пробе безплатно. 6—6

---

## ДЕОНИЧКИ КАПИТАЛ ОД СЕДАМ МИЛИОНА ФОРИНАТА!
### ПРВА ЧЕШКА
## ОПШТА ОСИГУРАВАЈУЋА БАНКА У ПРАГУ

подигла је за Угарску и покрајине јој филијалу у Пешти

**и осигурава против туче под веома пробитачним условима.**

Премије се уплаћују или осигурању **или на меницу која је 30. септембра т. г. платежна.**

Осим тога осигурава банка **против ватре, од леда, живота човечијег и подиже** међусобно наследство.

Наш је принцип: **солидитет и брзина у сваком погледу. Штета ће се таки и праведно ликвидовати.**

Кад странке желе ми ћемо полице и на српском језику издавати, и са нашим српским отправцима српски ћемо дописивати.

Понуде наши заступници свуда по читавој домовини примају.

За Нови Сад и околину заступа нас г. **Петар Илић,** на кога најпоузданије упућујемо свакога, ко би се хтео користити пробитцима, које ово друштво поседницима пружа. 1—3

**Прва чешка општа осигур. банка.**

Властник др. Свет. Милетић. — Одговорни уредник Стеван Поповић. — Издавалац „Задруга за срп. народну штампарију"

Српска народна задружна штампарија.